

Gebaar voor Jood in Vlaamse Gebarentaal zorgt voor ophef

<https://radio1.be/programma/de-wereld-vandaag/radioitem/symbool-voor-jood-vlaamse-gebarentaal-zorgt-voor-ophef/3556>

- Ruth Joos: Vandaag verscheen op de website van Joods Actueel ophef over één bepaald gebaar uit de Vlaamse Gebarentaal, namelijk het gebaar voor 'Jood', want het woord 'Jood', in dat woordenboek wordt daar online een video in één van de vijf varianten uitgebeeld – het is moeilijk om dat te vertellen, want je kan het niet tonen natuurlijk op de radio, maar goed – wordt daar uitgebeeld met een hakenneus. De vraag is: hoort dat wel in een gebarenwoordenboek? We hebben even kunnen bellen met Michael Freilich, kamerlid voor NVA, oud hoofdredacteur van Joods Actueel.
- Michael Freilich: Er werd melding gemaakt van deze zaak op de Israëlische website van The Jerusalem Post, over het feit dat de Ugent meewerkte aan het online zetten van gebarentalen, en dan specifiek van een aantal zaken over de Joodse gemeenschap die toch voor aanstoot kunnen geven bij heel wat mensen. Het gaat om een antisemitische stereotypering van Joden met haakneuzen en daarom ook het feit dat The Jerusalem Post en heel veel mensen in de Joodse wereld vinden dat dit echt niet kan en dat men dergelijke beelden of video's niet online moet zetten.
- RJ: Kunnen we over praten met Lisa Rombouts, onderzoeker van het Vlaams Gebarentaalcentrum. Mevrouw Rombouts, goeieavond.
- Lisa: Goeieavond.
- RJ: Tja, het eerste wat je denkt als je dat hoort is: 'Nou, hoe zijn ze daarop gekomen?'. Wat is jullie reactie hierop?
- LR: Ja, dat begrijp ik dat het voor sommige mensen wel aanstoot kan geven, he. Het is natuurlijk ook niet zo dat het gebaar uitgevonden is, zoals ik wel gelezen heb in het artikel van Joods Actueel vandaag, waarin stond dat het een recent uitgevonden gebaar is. Dat is niet zo, want wat we net niet doen is gebaren uitvinden. Wij zijn een onderzoekscentrum dat gebaren beschrijft en dan in een woordenboek publiceert, dus dat is ook hoe woordenboeken werken eigenlijk. Het is niet de bedoeling om een norm op te leggen, maar eerder om te kijken welke gebaren gebruikt worden in een bepaalde gemeenschap, die te beschrijven en te documenteren.
- RJ: Oké, dus dit gebarentaalwoord bestond al.
- LR: Ja, het gebaar bestond al, inderdaad. Nu, het is wel het oudste gebaar, de oudste variant van de vijf. In '99 zijn ze begonnen met dat onderzoek,

met het eerste lexicografisch onderzoek aan de Ugent inderdaad. Sinds enkele jaren is het Vlaamse GebarentaalCentrum beheerder van het woordenboek. Maar, wat we wel meer en meer zien, wat we nog niet hard kunnen maken, maar wat we meer en meer zien is dat het heel weinig gebruikt wordt nog, het gebaar. Dus het is meer door taalcontact tussen verschillende gebarentalen dat de Amerikaanse variant bijvoorbeeld, waarbij dus eerder een referentie aan de kin wordt gemaakt, nu veel meer gebruikt wordt. We zijn nu zelfs...

RJ: Een referentie aan de kin? Waar slaat dat dan op?

LR: Dat is eigenlijk het gebaar voor Israël dat gebruikt wordt ook voor Joden. Dat is dus een neutraler gebaar dat niets te maken heeft met één of ander visueel kenmerk.

RJ: Dus als ik dat nu even probeer samen te vatten, er zijn vijf varianten. Dit is de oudste variant en die is een beetje in onbruik geraakt. Ja, bestaat er een standaard voor wat jullie vastleggen in een woordenboek, ja dan nee? Zijn dat sowieso alle varianten die er bestaan, altijd?

LR: In principe wel ja. Dus wij voeren lexicografisch onderzoek. Dat is al 20 jaar geleden gestart. Wij zijn er nog altijd mee bezig om dat uit te breiden en aan te passen. Voor het gebaar 'Joods' was dat nu nog niet aangepast, dus er zijn nog verdere... Het woordenboek is altijd in beweging, taal is ook altijd in beweging. We proberen die evolutie als onderzoekscentrum zo snel mogelijk op te volgen. Maar het is niet zo inderdaad dat er één standaardtaal is in Vlaamse Gebarentaal. Er zijn steeds verschillende varianten. Dat is historisch zo gegroeid, omdat Vlaamse Gebarentaal ook een natuurlijke, volwaardige taal is. Dus het is geen uitgevonden systeem zoals bijvoorbeeld Esperanto. En we proberen die verschillende varianten dus echt gelijkwaardig te benaderen.

RJ: En ook wanneer het kwetsend kan zijn? Want ik kan mij voorstellen dat hierover ook wel is gesproken. Wij hebben hier niet het hele gebarentaalwoordenboek op kunnen nalezen, maar er zullen vast wel nog woorden zijn – of nakijken moet ik dan zeggen, he – die misschien moeilijk kunnen vallen voor bepaalde mensen.

LR: Ja inderdaad. Er is bijvoorbeeld het gebaar voor 'indiaan' dat ook verwijst naar veren op het hoofd. Dat is ook een gebaar waarvan we vermoeden dat het gevoelig ligt.

RJ: Dat zal vast wel eens kunnen.

LR: We zijn nu echt momenteel ook wel bezig om in een nieuwe versie van het woordenboek meer gebruikslabellen toe te voegen, waarbij we dus

meer informatie kunnen geven over in welk domein een gebaar bijvoorbeeld gebruikt wordt, bijvoorbeeld dat is eerder een geneeskundige term of een sportterm, maar ook op vlak van stijl. Dat is formele taal of dat is eerder vulgaire taal of beledigend. We zijn nu eigenlijk, toevallig in deze periode, ook bezig met dat methodologisch uit te werken om daar verder onderzoek naar te doen.

RJ: Ja, want de tijd verandert natuurlijk ook.

LR: Ja, absoluut, ja.

RJ: En razendsnel he. Er zijn steeds meer woorden eigenlijk, ook gewone woorden. Geen gebarentaalwoorden, maar gewone woorden die het moeilijker krijgen om te overleven en waar mensen problemen mee hebben, dus ja, dit is misschien ook aan verandering onderhevig.

LR: Ja, maar als we dus de vergelijking maken met het Nederlandse woord, ja, ik durf het bijna niet zeggen op de radio, maar het woord 'neger' bijvoorbeeld...

RJ: Het begint met een 'n' en het eindigt op... Ja.

LR: Ja, voila, dat staat wel nog in het Van Dale woordenboek, maar daar wordt wel duidelijk bij aangegeven dat het een verouderde term is, met een negatieve connotatie, dus dat is eigenlijk waar wij ook naartoe willen met het nieuwe VGT-woordenboek. Wij kunnen als lexicografen of als onderzoekscentrum de taal niet sturen. Wij zijn geen scheidsrechter. Wij kunnen niet zeggen: 'dat mag', 'dat mag niet', want taal is iets natuurlijks, dat groeit en dat wordt gebruikt door de mensen die het gebruiken. Maar waar we wèl zeker werk van maken is om het onderzoek steeds uit te breiden en in de toekomst ook labels te plaatsen bij die gebaren die gevoelig liggen.

RJ: Dat begrijp ik. De juiste duiding erbij, dat is altijd belangrijk. Zeer interessant en iets waar we heel weinig vanaf weten. Dankuwel, Lisa Rombouts, onderzoeker van het Vlaamse GebarentaalCentrum.